

10. NÁRODNÉ ÚČTY

Metodické vysvetlivky

Ročné národné účty tvoria kompatibilný účtovný rámec pre systematický a detailný popis ekonomiky ako celku i jednotlivých inštitucionálnych sektorov a subsektorov, kde sa zachytávajú všetky stupne ekonomického procesu (produkcia, tvorba a rozdelenie dôchodkov, ich použitie, akumulácia a finančné transakcie). V súlade s metodikou má každý účet stranu zdrojov a stranu použitia a bilančná položka každého účtu má svoj vlastný ekonomický obsah. Transakcie predstavujú ekonomické operácie a s nimi spojené toky, uskutočňované medzi ekonomickými jednotkami. Podľa charakteru je možné ich zatriediť do štyroch hlavných skupín:

- transakcie s výrobkami a službami (kód P), ktoré sa vzťahujú k výrobe (domáca produkcia alebo dovoz), výmene a použitiu výrobkov a služieb (medzispotreba, konečná spotreba, tvorba kapitálu alebo vývoz),
- rozdeľovacie transakcie (kód D), ktorými sa rozdeľuje pridaná hodnota vytvorená rezidentmi a prerozdeľuje sa dôchodok alebo majetok,
- finančné transakcie (kód F) (transakcie s finančnými nástrojmi) sa týkajú zmien finančných aktív a pasív v jednotlivých sektoroch,
- ostatné položky na účtoch akumulácie (kód P.5), napr. spotreba fixného kapitálu (P.51c), nadobudnutie mínus úbytok nefinančných neprodukovateľných aktív (NP).

Kód B majú bilančné položky vyjadrujúce rozdiel medzi zdrojmi a použitím na bežných účtoch a rozdiel medzi aktívami a pasívami na kapitálových a finančných účtoch.

Bilančné položky sú v tabuľkách uvedené v hrubom vyjadrení, t. j. vrátane spotreby fixného kapitálu, alebo v čistom vyjadrení, t. j. bez spotreby fixného kapitálu. Kód pre bilančnú položku vyjadrenú v hrubej výške sa označí kódom položky plus písmenom „g“. Podobne písmeno „n“ sa pripojuje ku kódu týkajúceho sa bilančnej položky v čistej výške. Kód položky s hviezdičkou „*“ vyjadruje bilančnú položku za ekonomiku spolu.

Bilančnou položkou účtu produkcie je **hrubý domáci produkt v trhových cenách (B.1*g)** za ekonomiku spolu, ktorý je konečným výsledkom činnosti rezidentských výrobcov. V sektorovom členení je bilančnou položkou **hrubá pridaná hodnota B.1g**. Po odpočítaní spotreby fixného kapitálu dostaneme obe položky v čistom vyjadrení (**B.1*n, B.1n**).

Čistý prevádzkový prebytok (B.2n) je bilančnou položkou účtu tvorby dôchodkov, ktorý zahŕňa distribučné transakcie spojené s výrobou. Čistý prevádzkový prebytok zodpovedá čistému domácejmu produktu v trhových cenách po znížení o odmeny zamestnancov a čisté výrobné a dovozné dane. V sektore domácností figuruje aj **čistý zmiešaný dôchodok (B.3n)**. Obsahuje zisk a odmenu za prácu podnikateľov nezapísaných v obchodnom registri.

Bilančnou položkou účtu rozdelenia prvotných dôchodkov je **čistý národný dôchodok (B.5*n)**. V sektorovom členení bilančnou položkou je **čisté saldo prvotných dôchodkov (B.5n)**. Bilančnou položkou účtu druhotného rozdelenia dôchodkov je **čistý disponibilný dôchodok (B.6n)**, ktorý vyjadruje dôchodok štátu (alebo daného sektora) použiteľný pre konečnú spotrebu a úspory.

Účet znovurozdelenia naturálnych dôchodkov zachytáva toky súvisiace s použitím jednotlivých výrobkov a služieb, ktoré domácnosti dostávajú bezplatne. Bilančnou položkou je **čistý upravený disponibilný dôchodok (B.7n)**.

Čisté úspory (B.8n) sú bilančnou položkou účtu použitia disponibilných dôchodkov.

Bilančnou položkou účtu kapitálu, ktorý zaznamenáva nadobudnutie mínus úbytok nefinančných aktív rezidentskými jednotkami a meria zmeny čistého majetku v dôsledku úspor (posledná bilančná položka bežných účtov) a kapitálových transferov, sú **čisté pôžičky poskytnuté (+) alebo prijaté (-) (B.9)** za celú ekonomiku, ktoré sú súčtom čistých pôžičiek poskytnutých alebo prijatých inštitucionálnymi sektormi. Reprezentujú čisté zdroje, ktoré celá ekonomika poskytuje zahraničiu (ak sú kladné) alebo získava zo zahraničia (ak sú záporné). Čisté pôžičky poskytnuté (+) alebo prijaté (-) za celú ekonomiku sa rovnajú, ale s opačným znamienkom, čistým pôžičkám prijatým (-) alebo poskytnutým (+) zahraničím. Mali by zodpovedať hodnote bilančnej položky B.9 na finančnom účte. Rozdiely medzi položkami sú spôsobené používaním rozdielnych zdrojov údajov v nefinančných a finančných účtoch a časovým rozlíšením.

Zmeny **čistého majetku v dôsledku úspor a kapitálových transferov (B.10.1)** nepredstavujú v štruktúre systému bilančnú položku. Pretože ide o dôležitú zložku zmien čistého majetku, je kódovaná spolu s ostatnými bilančnými položkami.

Účet výrobkov a služieb zahraničia zaznamenáva dovoz výrobkov a služieb na strane zdrojov účtu a vývoz výrobkov a služieb na strane použitia. Rozdiel medzi zdrojmi a použitím je bilančná položka **saldo vývozu a dovozu výrobkov a služieb (B.11)**.

Účet prvotných dôchodkov a bežných transferov zahraničia vymedzuje **saldo bežných transakcií so zahraničím (B.12)**, ktoré v štruktúre systému zodpovedá úsporám inštitucionálnych sektorov.

Odvetvové účty tvoria medzičlánok medzi sektorovými účtami a tabuľkami dodávok a použitia. Prezентujú jednotlivé ukazovatele v odvetvovom členení podľa klasifikácie SK NACE Rev. 2, ktorá vyjadruje štruktúru ekonomiky podľa prevažujúcej činnosti rezidentov. Zostavujú sa v bežných cenách a stálych cenách reťazených k bázičkému roku 2020.

Národné účty revidujú údaje v dvoch termínoch. Ide o jarnú revíziu pričom údaje sú v databázových kockách dostupné v priebehu apríla. Druhá jesenná revízia prebieha v septembri a údaje sú k dispozícii v priebehu októbra.

Definície

Produkcia predstavuje hodnotu výrobkov a služieb, ktoré sú výsledkom činnosti rezidentských jednotiek počas účtovného obdobia na území Slovenskej republiky. Produkciu podľa ESA 2010 rozdeľujeme na trhovú produkciu, produkciu pre vlastné konečné použitie a netrhovú produkciu.

Medzis potreba pozostáva zo služieb a výrobkov krátkodobého použitia, ktoré sa v rámci daného účtovného obdobia spotrebovali alebo transformovali v procese výroby.

Pridaná hodnota je bilančnou položkou a vypočíta sa odpočtom medzis potreby od produkcie jednotlivých inštitucionálnych sektorov alebo odvetví.

Domáci produkt v trhových cenách vyjadruje konečný výsledok výrobnjej činnosti rezidentských výrobcov za ekonomiku spolu. Zodpovedá celkovej produkcii (v základných cenách, t. j. zahrnuje čisté ostatné dane na produkciu) rezidentských výrobcov po odpočítaní ich medzis potreby a po pripočítaní čistých daní z produktov.

V rámci **konečnej spotreby** sa rozlišujú dva druhy spotreby. Sú to **výdavky na konečnú spotrebu**, ktoré zahrnujú výdavky na spotrebu výrobkov a služieb a môžu sa vyskytovať v sektore verejnej správy, domácností a neziskových inštitúcií slúžiacich domácnostiam, a **skutočná konečná spotreba** vzťahujúca sa k nadobudnutiu spotrebných výrobkov a služieb, ktoré môžu mať charakter kolektívnej alebo individuálnej spotreby.

Tvorba hrubého fixného kapitálu za ekonomiku spolu pozostáva z výdavkov na obstaranie nového dlhodobého hmotného a nehmotného majetku, alebo z iných špecifických výdavkov,

ktoré vynakladajú výrobcovia na výrobky a služby s cieľom zachovania, zvýšenia alebo rozšírenia svojej výrobnnej kapacity, alebo vytvorenia nových výrobných možností v budúcnosti. Okrem nákladov na nákup nového dlhodobého hmotného a nehmotného majetku (bez pozemkov, cenností a ocenených práv) sem patria i náklady na nákup použitého dlhodobého hmotného a nehmotného majetku. Hodnotu tvorby znižuje predaj dlhodobého hmotného a nehmotného majetku, odovzdanie prostredníctvom bártrovej výmeny alebo naturálneho kapitálového transferu.

Zmena stavu zásob sa definuje ako rozdiel medzi prírastkami a úbytkami zásob príslušného obdobia. Zásoby zahŕňajú materiál, nedokončenú výrobu, polotovary vlastnej výroby, hotové výrobky, zvieratá a tovar.

Cennosti sú nefinančné aktíva, ktoré ľudia nakupujú a odkladajú s cieľom uchovania hodnoty.

Spotreba fixného kapitálu reprezentuje množstvo dlhodobého majetku spotrebovaného za sledované obdobie v dôsledku normálneho opotrebenia a predvídateľného zastarania.

Vývoz a dovoz výrobkov a služieb zahŕňa vývoz a dovoz výrobkov zisťovaných v rámci obchodnej bilancie a vývoz a dovoz služieb zisťovaných v rámci bilancie služieb. Vývoz a dovoz služieb zahŕňa všetky služby súvisiace so zahraničnou činnosťou (služby nákladnej, osobnej a ostatnej dopravy, poisťovníctva a ostatné služby).

Odmeny zamestnancov zahrnujú celkové odmeny v peňažnej podobe alebo v naturáliách, ktoré platí zamestnávateľ zamestnancovi ako odmenu za vykonanú prácu, ktorú zamestnanec vykonal počas daného účtovného obdobia. Členia sa na mzdy a platy a sociálne príspevky zamestnávateľov. Sociálne príspevky zamestnávateľov sa ďalej členia na skutočné sociálne príspevky zamestnávateľov a imputované sociálne príspevky zamestnávateľov.

Dane z produkcie a dovozu sú povinné jednostranné platby v peňažnej alebo v naturálnej podobe, ktoré vyberá verejná správa. Delia sa na dane z produktov a ostatné dane z produkcie. Na strane použitia sú v inštitucionálnych sektoroch uvedené len ostatné dane z produkcie.

Subvencie sú bežné jednostranné platby, ktoré verejná správa poskytuje rezidentským výrobcom. Tvoria ich subvencie na produkty a ostatné subvencie na produkciu. Na strane použitia sú v inštitucionálnych sektoroch uvedené len ostatné subvencie na produkciu.

Dôchodky z majetku vyplývajú z vlastníctva finančných aktív, t. j. vkladov, obligácií, alebo hmotných neprodukovaných aktív (pôdy a podzemných zdrojov), ktoré vlastník získa za odmenu, že ich poskytol k dispozícii inej inštitucionálnej jednotke. Dôchodky z majetku zahrnujú úroky, rozdelené dôchodky korporácií (dividendy, výbery z dôchodkov kvázikorporácií), reinvestované zisky z priamych zahraničných investícií, ostatné investičné dôchodky a nájomné.

Bežné dane z dôchodkov a majetku atď. majú charakter dane z dôchodkov (domácností, zo ziskov korporácií, neziskových inštitúcií), ako aj dane z majetku, ktoré sa platia pravidelne každé daňové obdobie (na rozdiel od daní z kapitálu, ktoré sa vyberajú nepravidelne). Ide o transfery, pretože štát neposkytuje žiadnu protihodnotu individuálnej jednotke platiacej dane. Bežné dane z dôchodkov a majetku nezahrnujú dedičské dane, dane z pozostalosti alebo z darov, príležitostné alebo mimoriadne dane z kapitálu alebo majetku, dane z pôdy, budov alebo ostatných aktív (vlastných alebo prenajatých), ktoré sa používajú vo výrobe.

Sociálne príspevky sa rozdeľujú na sociálne príspevky (skutočné a imputované), sociálne dávky okrem naturálnych sociálnych transferov a naturálne sociálne transfery, ktoré poskytujú individuálnym domácnostiam jednotky verejnej správy a neziskových inštitúcií slúžiacich domácnostiam.

Ostatné bežné transfery zahrnujú platby neživotného poistenia, transfery v rámci verejnej správy, bežnú medzinárodnú spoluprácu a rôzne bežné transfery, ktoré predstavujú transfery neziskovým inštitúciám, transfery medzi domácnosťami, pokuty a penále, výhry, resp. stávky do výšky výhier atď.

Úprava vyplývajúca zo zmeny nároku na dôchodok predstavuje položku, ktorá zosúladzuje

úspory domácností so zmenou v ich čistom majetku v rezervách penzijných fondov zachytenou na finančnom účte.

Finančné transakcie sú transakcie s finančnými aktívami a pasívami medzi rezidentskými inštitucionálnymi jednotkami, ako aj medzi nimi a nerezidentskými inštitucionálnymi jednotkami. Za finančnú transakciu medzi inštitucionálnymi jednotkami sa považuje súčasný vznik alebo zánik finančného aktíva a jeho protistrany na strane pasív, zmena vlastníctva finančného aktíva alebo prevzatie záväzku.

Menové zlato zahrnuje zlato, ktoré držia menové orgány alebo iné inštitúcie podliehajúce kontrole menových orgánov ako devízovú rezervu.

Zvláštne práva čerpania zahrnujú všetky transakcie s medzinárodnými rezervnými prostriedkami vytvorenými Medzinárodným menovým fondom.

Obeživo a vklady zahrnuje obeživo (bankovky a mince v obehu), prevoditeľné vklady, ktoré možno okamžite zameniť za obeživo, alebo ktoré sú prevoditeľné šekom, prevodným príkazom, pripísaným na ťarchu, alebo podobnými dispozíciami, bez významnejšieho obmedzenia alebo sankčného poplatku. Patria sem i ostatné vklady, ktoré nie sú prevoditeľné, v národnej a cudzej mene (napr. termínované vklady, vkladové certifikáty, atď.).

Dlhové cenné papiere majú charakter dlžných cenných papierov a zahrnujú zmenky, obligácie, depozitné certifikáty, obchodné cenné papiere, dlžobné úpisy a podobné nástroje obchodované obvykle na finančných trhoch.

Pôžičky sú bezpodmienečnými záväzkami voči veriteľovi, ktoré musia byť splatené v lehote splatnosti a zúčtujú sa. Patria sem bankové úvery, pôžičky voči zahraničným inštitúciám a pôžičky medzi inštitucionálnymi jednotkami.

Majetkové účasti a akcie alebo podielové listy investičných fondov sú zostatkové pohľadávky voči aktívam inštitucionálnych jednotiek, ktoré emitovali akcie alebo podielové listy. Rozdeľujú sa do dvoch subkategórií, majetkové účasti a akcie alebo podielové listy investičných fondov.

Poistné, penzijné a štandardizované schémy záruk sa rozdeľujú do šiestich subkategórií; technické rezervy neživotného poistenia, nároky na životné poistenie a anuitu, nároky na dôchodok, nároky penzijných fondov voči manažérom dôchodkového systému, nároky na nepenzijné dávky, rezervy na zaplatenie v rámci štandardizovaných záruk. Technické rezervy neživotného poistenia a nároky na životné poistenie a anuitu sú finančnými pohľadávkami, ktoré majú držiteľia poisťiek v rámci neživotného a životného poistenia voči korporáciám poskytujúcim poistenie.

Finančné deriváty a opcie na akcie pre zamestnancov sú finančné nástroje viazané na konkrétny finančný nástroj, ukazovateľ alebo komoditu, prostredníctvom ktorých sa dá na finančných trhoch obchodovať s konkrétnymi finančnými rizikami.

Ostatné pohľadávky a záväzky zahrnujú obchodný úver a preddávky, ktoré tvoria finančné pohľadávky vzťahujúce sa na dodávky výrobkov a služieb, pri ktorých sa platba neuskutočnila. Ostatné pohľadávky a záväzky vznikajú z časového posunu medzi rozdeľovacími transakciami alebo finančnými transakciami na druhotnom trhu a zodpovedajúcou platbou.

Parita kúpnej sily je umelý výmenný kurz peňažných mien jednotlivých krajín zohľadňujúci cenové hladiny nakupovaných tovarov a služieb v týchto krajinách. Je možné ju chápať aj ako cenový index porovnávajúci ceny tovarov a služieb v daných krajinách. Služí na reálnejšie vyjadrenie rôznych ekonomických súvislostí, než aké poskytujú oficiálne výmenné kurzy peňažných mien daných krajín.

Celková zamestnanosť podľa ESA 2010 je vyjadrená počtom zamestnaných osôb – zamestnancov a samozamestnávateľov, ktorí sú zapojení do výrobnjej činnosti spadajúcej do rámca produkcie v národných účtoch. Zahŕňa osoby rezidentov a nerezidentov pracujúcich pre zamestnávateľov – rezidentov (domáci koncept).

Odpracované hodiny vyjadrujú celkový počet hodín skutočne odpracovaných zamestnancami a samozamestnávateľmi počas účtovného obdobia vo všetkých zamestnaniach. Nezahrňujú sa zaplatené, ale neodpracované hodiny, napr. platená dovolenka, štátne sviatky, prestávky na jedlo, návšteva lekára a pod.

Konečná spotreba domácností sa zostavuje v rámci výdavkovej metódy výpočtu HDP v členení podľa klasifikácie COICOP. Počíta sa na základe informácií zo štatistických zisťovaní, z administratívnych a iných zdrojov údajov. Údaje zo štatistických zisťovaní (tovary, služby) sa upravujú o nákupy a výdavky nerezidentov, podnikateľských subjektov a inštitúcií a ďalej sa dopočítavajú na zabezpečenie úplnosti údajov v zmysle metodiky ESA 2010 (napr. naturálne príjmy, produkcia pre seba, imputované nájomné, neevidovaná ekonomika).

Konečná spotreba verejnej správy sa zostavuje v rámci výdavkovej metódy výpočtu HDP v členení podľa klasifikácie COFOG, ktorá je vhodným podkladom na prehľad štruktúry výdavkov verejnej správy. Počíta sa na základe informácií z administratívnych zdrojov údajov, konkrétne z výdavkov verejnej správy.

Čisté pôžičky poskytnuté (+)/prijaté (-) sektora verejnej správy sú rozdielom medzi príjmami verejnej správy a výdavkami verejnej správy. Čisté poskytnuté pôžičky sú prebytkom financovania verejnej správy a čisté prijaté pôžičky sú financovaním deficitu.

Hrubý konsolidovaný dlh verejnej správy podľa definície uvedenej v protokole č. 12, ktorý je súčasťou konsolidovanej verzie Zmluvy o fungovaní Európskej únie, označuje hrubú celkovú sumu dlhov v nominálnych hodnotách na konci roka konsolidovaných v jednotlivých subsektoroch sektora verejnej správy a medzi nimi.

Túto definíciu dopĺňa Nariadenie Komisie (EÚ) č. 220/2014, ktoré špecifikuje zložky dlhu verejnej správy s odkazom na definície finančných pasív v rámci ESA 2010.

V tomto kontexte sa stav dlhu verejnej správy v procedúre nadmerného deficitu (EDP dlh) rovná sume pasív na konci roka N, za všetky jednotky klasifikované v sektore verejnej správy, a to v týchto kategóriách:

AF.2 (obeživo a vklady)

AF.3 (dlhové cenné papiere)

AF.4 (pôžičky)

Zdroj údajov

Pri zostavovaní národných účtov sa vychádza z nasledujúcich zdrojov údajov:

- ročné a štvrťročné štátne štatistické zisťovania,
- bankové informácie, napr. menový prehľad, platobná bilancia, údaje bankovej štatistiky,
- účtovné výkazy a administratívne zdroje údajov Ministerstva financií SR a ďalších ministerstiev a ústredných orgánov,
- kvalifikované odhady údajov na základe metodických odporúčaní expertov Eurostatu.

Podrobnejšie informácie možno získať na internetovej stránke Štatistického úradu SR v časti Štatistiky – Makroekonomické štatistiky – Národné účty a vo verejnej databáze Štatistického úradu SR DATAcube., v ktorej sa údaje pravidelne aktualizujú na základe kalendára revízií Štatistického úradu SR.